

Ekskursion til Lolland, 16 juni 1968

Kl. 10.30 mødtes godt 40 ekskursionsdeltagere ved hovedbygningen på Vindeholme, hvor Greve Frederik Reventlow bød velkommen på ejerens, Greve Einar Reventlows vegne.

Under ledelse af skovfoged Oluf Henriksen påbegyndtes vandreturen gennem skoven. Skovfoged Henriksen havde udarbejdet en ekskursionsvejledning, hvoraf nedenstående er uddraget:

"Vindeholme Skov, som er den vestligste del af Rudbjerggaard Skovdistrikt, ejes af Greve Einar Reventlow, Rudbjerggaard. Rudbjerggaard kom i slægten Reventlows eje omkring 1890, da den købtes af Greve Ludvig Reventlow. I 1909 opførtes Vindeholme Avlsgaard og 1910-1913 Vindeholme Hovedbygning, da daværende gesandt i Paris, Greve Ferdinand Reventlow, af broderen på Rudbjerggaard købte den vestlige del af Rudbjerggaards skov og marker og dermed oprettede Vindeholme Gods.

I foråret 1967 solgte Kammerherre, Greve Frederik Reventlow, Vindeholme til brodersønnen, Greve Einar Reventlow og Rudbjerggaards og Vindeholmes skove er igen samlet.

Småbladet Lind - *Tilia cordata*

Der findes i Vindeholme Skov ca. 40 ha med småbladet lind, og det er, så vidt man har kunnet få oplyst, det største samlede areal med småbladet lind i Nordeuropa. Det er ganske givet efterkommere af den vildtvoksende skovlind, som formentligt har været udbredt i skovene over hele Danmark. Den forekommer i pollenanalyser fra forskellige moser samtidig med egen, som den forøvrigt arbejder fortrinligt sammen med her i skoven.

Linden findes her, praktisk taget, i alle aldre fra 0 til 300 år.

Skovdyrkningsmæssigt er linden et særdeles dejligt træ at arbejde med. En gang indbragt på arealet, kan man arbejde med den i generationer, idet den sår sig villigt - endogså i forholdsvis stærk græsvækst -, ligesom den er yderst villig til at skyde fra stød. Dette sidste gør den især egnet til underplantning af eg og ask. En særlig fordel er det, at dens løv er meget let omsættelig, hvorved den skaber en fortrinlig jordbundstilstand for de træarter, den står under eller sammen med.

Man kan under eg og ask hugge den fra toppen og derved udnytte dens evne til udslag fra stød, hvorved man kan have den i flere alderstrin og derved ikke alene have bunden beskyttet næsten optimalt, men også opnå tykkere løvlag til omsætning og deraf bedre bundtilstand. Den er stærkt skyggetålende.

Vindeholmelinden er af en yderst velformet og retvokset proveniens, som her opriser sig selv i en ret tidlig alder.

Produktionsmæssigt ligger linden her over bøgen, i hvert fald i de første 50-80 år, og den synes at kvittere for en endog ret kraftig hugst helt fra ungdommen af, men også selv om den kraftige hugst sættes ind på et ret sent tidspunkt, har linden evne til hurtigt at skabe krone til udnyttelse af den øgede vokseplads og derved øge tilvæksten stærkt. Den vokser fortrinligt på samme bund som bøg, eg, ær og ask, men har ubetinget fortrin for disse på våd, sur jord med ringe vandbevægelse.

Hvad der her er sagt om linden, vil vi prøve at vise Dem på vor vej igennem lindeskoven:

1. Stop: Lind indplantet under eg i 1952. Lindeplanterne er opgravet direkte under gamle linder som selvsåede planter, der var 10-15 cm store, da de blev plantet i kraftig brombærkrat. Af kulturpleje er i 1961 beskåret nogle selvgroede hasler, ellers ingen pleje.

2. Stop: En gammel eg. Måske den af Chr. Vaupell i "De danske Skove" nævnte og beskrevne Rudbjerggaardeg (se nedenfor).

3. Stop: 6,5 ha lind med mange ældre repræsenteret. Bevoksningen er, som alle rene lindebvoksninger på distriktet, i de sidste 25 år drevet i en art plukhugstdrift. Desværre blev bevoksningen raseret voldsomt af stormen i oktober 67.

4. Stop: 200-300 årige (måske ældre endnu) linde. Desværre er der nu kun een af de rigtig gamle linde tilbage. De øvrige 10-12 træer faldt i stormene i februar og oktober 67, og de fleste ses liggende på faldstedet; alle er hule fra roden og et stykke op i stammen på grund af: alder og formentlig også vandskade hele levetiden igennem."

Til denne vejledning kan føjes

1) Vaupells beskrivelse af linden på Rudbjerggaard i "De danske Skove", 1863, s. 179: "Også her synes linden, når den engang står som underskov, at beholde denne stilling og ikke således som bøgen at skyde i vejret og fortrædige egen. I Rudbjerggaard Skove ser man i græsset mere selvsåning af lind end andetsteds". Og

2) skovfoged Henriksens uddrag af driftsplaner:

" 1. fra 1889 (formentlig af-givet af den daværende skovrider på Christiansøde, idet den er dateret Søgaard d. 8. april 1889)- Lindeskoven: Areal 134 td. land, heraf 34 td. temmelig sluttet 40 årig egebestand, 30 td. land med hovedsagelig lindebestand (ca. 1000-1500 kbf. pr. td. land = 55 m³ pr. ha svarer til 1000 kubikfod pr. tønde land)

2.- fra 1894 i en driftsplan af G. Wilhjelm, som skriver om lindene ved stop 3: 60 år og yngre; bundvegetationen mindre frodig end ellers almindeligt på distriktet; middelgodt til godt muldrag; 10-12 tommer mer eller mindre fast overgrund på skørler. En meget interessant og uensaldrende bevoksning af lind, blandet med en del eg og andet. De forskellige aldre mest samlede hver for sig i mindre grupper. Linden forhen rodstævnet."

I tilslutning til stop 2 drøftedes Rudbjerggaardegen, som er afbildet i "De danske Skove", s. 160. Ifølge Vaupell havde egen omkring 1860 en omkreds på 7 fod = 220 cm, og den målttes nu til 385 cm, svarende til en tilvækst på omkredsen på 1,5 cm årligt eller en gennemsnitlig årringstykkelse på ca. 2,4 mm. Rudbjerggaardegen har mistet en stor del af sin krone i stormen 17. oktober 1967.

Skovfoged Henriksen gjorde opmærksom på, at en del af egne tidligere havde været topstævnet, og på ekskursionen sås enkelte af disse træer. Vaupell fortæller følgende (s. 161): "Ingen anden egeform har større (højere) kroner, grenlagene følge så hyppigt efter hverandre, som om det var en fritstående bøg, og hvad der især er påfaldende, er, at på udkanten, hvor underskoven ikke bestemmer grenenes udgangspunkt, den høje krone ikke er mere end 7 til 8 fod fjernet fra jorden. Det er sandsynligvis jordbunden, som har givet træet kraft til at bevare disse grene, hvorimod de ellers ere undertrykte hos ege af denne alder og størrelse, indtil omtrent 12 fod over jorden. Alle de anførte ejendommeligheder er af den art, at man ikke alene må sige om disse ege, at de frembyde særegne former, men også i skønhed kunne måle sig med egne fra enhver anden dansk skovegn. De have også forhen været berømte for deres godhed, men ved en vild og skånseløs behandling ere mange af de skønne træer blevne således tilredte, at Rudbjerggaards ege have tabt deres gode navn. En tidligere ejer fulgte, i udvisning af ogetømmer til bønderne, den fremgangsnaade, at han ikke anviste dem hele træer, men kun store grene, i den formening, at han på denne måde tilfredsstillede bøndernes fornødenhed og sparede træerne. Herved bleve mange af disse stolte ege topstævnet eller grenhuggede, hvilken mishandling berøvede dem deres skønne form og var til stort tab for ejeren, da veddet af alle disse træer odelagdes....."

Ved stop 3 så man ikke alene på lindene, men drøftede også skovvejens alder. Der kan næppe herske tvivl om, at vejens historie kan føres tilbage til middelalderen, og at den har været forbindelsesvej fra stranden til en nu forsvunden borg.

Ved stop 4 havde greverne Frederik og Einar Reventlow sørget for et depot af øl, sodavand og tobak, en kærkommen skænk på den varme dag, hvor temperaturen nåede op på 29^o.

Formanden for Digelaugot, proprietær R. V. Larsen, fortalte om digerne og deres betydning for det sydvestlige Lolland.

På den anden side af hovedvejen, der går gennem skoven, sås overfor stop 4 en smuk 70-80 årig bogebevoksning. Den er et eksempel på, hvorledes dræning i skoven har gjort bogedyrkning mulig på en lokalitet, om hvilken Vaupell skriver: "Ligesom Rudbjerggaard af naturen har fået smukke øge, således er bogen intetsteds mere magtesløs end her. I Vesterskoven (netop den skov, hvor vi befandt os) traf jeg mellem egne to bøger og senere endnu en. Den ene var $1\frac{1}{2}$ fod tyk og syntes at befinde sig vel, men opvækst eksisterede der ikke, uagtet der var så lyst, at egne kunde så sig. I alle andre skovegne kommer der altid nogle bøger op under egne, når der er gamle bøger i nærheden, men det var ikke tilfældet her. Forgæves søgte jeg, og forgæves havde skovridderen for mig søgt efter bøgerplanter; det var ikke muligt at få øje på en eneste." ("De danske Skove", 1863 s. 254)

Medens chaufførerne hentede bilerne, spadserede de øvrige ekskursionsdeltagere ad den asfalterede vej gennem skoven til diget. Skovfoged Henriksen skriver i sin vejledning: "Der køres nu på det lollandske Østersodige mod vest. Diget er bygget efter stormfloden i 1872 og strækker sig fra Nekskov omkring Lango forbi Rodby til Nysted. Man beder deltagerne bemærke den særprægede bevoksning på digets inderside.

Bevoksningen består af eg, tjorn, slåen, samt noget hyld og andre buske. Se Dem tilbage og læg mærke til, hvordan sydvest- og vestenvinden i forbindelse med saltvandssprøjt slider de forskellige træarter uens. Der er tydelige slidstriber i vindretningen SV-NØ.

Man kører videre ad diget mod vest forbi skoven. Umiddelbart efter skoven ses et areal, der er udstykket til sommerhusbebyggelse." I Naturfredningsforeningens Årsskrift 1967 s. 44 omtales planen for udstykningen til sommerhuse på Sydvestlolland som ideel.

Med nogen forsinkelse kørte man mod Reventlowparken, hvor der spistes frokost og afholdtes generalforsamling i restauranten.

Formanden for Institutionen C. D. F. Reventlows Minde, Greve Chr. Reventlow, bod velkommen til park og museum, der var det andet mål for dagens ekskursion. Af fundatsen kan citeres:

"Institutionen "Statsminister C. D. F. Reventlows minde" er oprettet i anledning af 150-året for Stavnshåndets løsning ved støtte og bidrag fra lensgrevinde L. M. Reventlow, Ny Carlsbergfondet, Den lollandske Landbostands Sparekasse, Lollands Spare- og Lånebanks Fond, Nationalbanken og andre banker og sparekasser, endvidere fra landbrugets organisationer, kreditforeninger, brugsforeninger, mejerier, forskellige institutioner samt private.

§ 1. Institutionen, der er selvejende og med sin formue og indkomster hæfter for den institutionen retteligt pådragne gæld, har til opgave på Foderstrup at opretholde et museum med kunstneriske og personlige minder om statsminister C. D. F. Reventlow, hans slægt og kreds, og i parken og dependancebygningerne et folkeligt-kulturelt samlingssted for Lolland-Falster Stift".

Under museumsdirektør Dr. phil. V. Thorlacius-Ussing er der skabt et overordentligt smukt museum, der bl. a. indholder C. D. F. Reventlows manuskript til forstafhandlingen - "Forslag til en forbedret skovdrift", 1879, tysk udgave 1934, engelsk udgave 1960 - hans udvisningsøksø og hans forstlige bibliotek.

Efter besøg på museet spadseredes en tur i parken, hvor der for henved 100 år siden er plantet en del sjældne træer.

O. Glud Konradsen - skovridder på Pederstrup og Christianssæde 1917-37 og forfatter til "Gamle Ege paa Pederstrup og Christianssæde", Dansk Skovforenings Tidsskr. 1928 s. 222-240 - førte os til nogle af de mere bemærkelsesværdige af de gamle kampeege i parken og dens omgivelser. Alderen på flertallet af disse træer skønnes til 250-350 år.

Den største og den mest kendte af egne, Pederstrupegen, står i et lille hjørne af skoven med en ung bogeplantning. Stedet tilhører skolebestyrer S. A. Hirtshals, der havde banet en smuk sti for selskabet hen til det mægtige træ.

Konradsen citerer en beskrivelse af egen fra "Vaterländische Waldberichte" 1822, og omkredsen ved foden er dengang opgivet til 24 fod = 7,5 m.

I 1918 målte Just Holten omkredsen i brysthøjde til 687 cm ("Gamle Ege i Grevskabet Christianssædes Skove", Dansk Skovforenings Tidsskr. 1919, s. 384), medens O. Glud Konradsen i 1928 opgiver omkredsen i brysthøjde til 706 cm (s. 224).

Omkredsen i brysthøjde er nu 731 cm, svarende til en diameter på 2,3 m. Omkredsen umiddelbart over de store rodudløb er 8,3 m.

Omkredsen i ca. 2,2 m's højde 7,1 m.

Efter Just Holtens alderstabel, D. S. T. 1919 s. 392, anslås Pederstrupegen til 530 år i 1919 og skovridder Konradsen skriver s. 224 i D. S. T. 1928: "Den er velsine 500 år gammel, har en statelig form og er måske landets største, nogenlunde helt friske eg".

Fra 1928 til 1968 er træet vokset 25 cm på omkredsen, hvilket svarer til 63 mm årligt og giver en gennemsnits årringsbredde på ca. 1 mm, og en diametertilvækst på 2 mm, medens Just Holten regner med en diametertilvækst på 2,2 mm for så tykke, lollandske kampeege.

Til sammenligning kan anføres, at Th Jensen anfører følgende årringsbredder for nogle jagerspriske kampeege (D. dendrol. Årsskr. 1965, s. 156):

Bregneegen.....	1,3 mm	Snoegen.....	1,04 mm
Storkeegen.....	1,6 mm	Kongeegen.....	1,3 mm

Ved målinger af Valdemarsegen, som sås på ekskursionen i fjor til Corsetlitze, er beregnet gennemsnitlige årringsbredder på 2,5 mm, endda for et betydeligt tykkere træ. (Ekskursionsberetningen s. 1)

I Reventlowparkens nordlige del gjorde skovridder Konradsen opmærksom på en veldig naur, som han anså for landets største. Træet deler sig i tre kraftige grene ca. 1 m over jorden. Stammeomfanget er under delingsstedet 4,4 m. Den mod syd gående gren, målt $\frac{1}{2}$ m over delingen har en omkreds på 2,3 m, målt vinkelret på grenens akse.

Skovridder Konradsen har senere gjort opmærksom på, at der i Knuthenberg Park i nærheden af den "zoologiske indhegning" også findes en kæmpenaur, og at E. Warming i "Dansk Plantevækst 3, Skovene, s. 87, opgiver det største omfang, som naur kan opnå, til 2,7 m.

Ekskursionen sluttede kl. ca. 17.

En del af ekskursionsdeltagerne opsøgte på foranledning af skolebestyrer Hirtshals en overordentlig stor og gammel rhododendron, der havde bredt sig ved naturlige aflæggere og nu dækkede mange kvadratmeter. Den findes i haven til den gamle godsforvalterbolig, nu skolehjem.

1. august 1968.

P. Chr. Nielsen.